

Mențiuni documentare cu privire la istoricul unor biserici ortodoxe din zona Baraolt

Materialul se referă la relatările câtorva preoți din Trei Scaune (zona Baraolt - satele Aita Mare, Aita Seacă, Belin și Ormeniș). Chiar dacă acestea sunt de dată recentă și provin din 1949, ele constituie totuși o mărturie demnă de luat în seamă în ce privește prezența românilor în aceste ținuturi, pretutindeni domnind, așa cum de altfel se poate constata, amintirea bisericilor de lemn ale ortodocșilor.

La începutul anului 1949, Pretura plășii Baraolt a trimis o circulară cu nr. 323/1949, către toate notariatele din plasă, prin care li se solicită să obțină până la data de 20 martie 1949, de la fiecare oficiu parohial, în limba română sau maghiară, istoricul pe scurt al fiecărei parohii în vedere, spune adresa „*organizării și dezvoltării parohiilor*”¹.

La adresă au răspuns parohiile reformate (Aita Mare, Aita Medie, Aita Seacă, Baraolt, Bățanii Mari, Belin, Bodoș), unitariene (Aita Mare, Baraolt, Belin, Ormeniș), romano-catolice (Baraolt, Micloșoara) și ortodoxe (Aita Mare, Aita Seacă, Belin, Ormeniș)².

Informațiile cuprinse în relatările preoților ortodocși se referă cu precădere la vechimea bisericilor, a clopotelor, la inscripțiile de pe morminte, la vechimea cărților de ritual și a icoanelor, la succesiunea preoților, la proprietățile deținute de către biserici, la existența matricolelor parohiale, neuitând să amintească și de existența școlilor confesionale ortodoxe. N-au scăpat prilejul de a aminti și unele neajunsuri și probleme cu care s-au confruntat, fiind vorba aici despre lipsa picturilor din biserică, semn evident al sărăciei bănești și materiale al parohiilor, distrugerii de arhivă (matricole parohiale, dar și alte documente bisericesti), starea materială (pauperă) a credincioșilor, precum și problema trecerilor interconfesionale, fapt care a dus la împuținarea familiilor de credincioși ortodocși.

Relatările mai cuprind referiri și la perioada de ocupație maghiară a Ardealului de Nord (1940-1944), când aflăm că o serie de parohii s-au dezorganizat, credincioșii fiind nevoiți să se refugieze sau să treacă cu forța la alte confesiuni.

După eliberarea Ardealului, aflăm că procesul de revenire și refacere s-a desfășurat lent, parohiile nemaiputând să ajungă la numărul de suflete existent până în anul 1940.

Despre fiecare parohie în parte iată câteva aspecte demne de luat în seamă:

Parohia Ortodoxă - AITA MARE

Preotul Bunus Ioan subliniază vechimea religiei ortodoxe în această comună, aducând ca argument

cercetările efectuate de către profesorul Ioan Popa Lisseanu din București în anii 1925-1926, care a cercetat crucile din cimitir, descoperind inscripții cu caractere chirilice.

Biserica veche din lemn s-a aflat pe intravilanul nobilului Zathureczky, după ruinarea acesteia, acest loc devenind grădină. „*Astăzi*”, spune preotul Bunus Ioan, „*își are casa pe locul respectiv un pensionar*”.

Biserica din piatră și cărămidă a fost construită în anul 1866, de către un anume zidar Mercel, urmașii acestuia schimbându-și numele în Bencdek.

Privitor la obiectele de cult, aflăm că de la această parohie s-au trimis (2) două cărți și (3) trei icoane din 1932, la Muzeul din București, obiecte găsite aruncate în podul bisericii vechi³.

Biserica Ortodoxă Română și Biserica fostă Unită în AITA SEACĂ

Din șematismele bisericii vechi rezultă că la mijlocul secolului trecut erau aprox. 300 de români (1/3 ortodocși și 2/3 uniți), număr care de-a lungul deceniilor a fost tot în scădere.

Parohia greco-catolică la început a fost filie a parohiei greco-catolice Baraolt, care număra la 1850 în jur de 100 români, având ca preot pe Teodor Andrei. După moartea acestui preot filia Aita Seacă a fost declarată parohie cu 202 credincioși.

Ortodocșii cca. 100 de suflete aparțineau de parohia Belinului.

La 1866 uniții aveau deja biserică de piatră și casă parohială, ortodocșii, puțini la număr, și-au zidit și ei, cu propriile forțe, în 1907, o biserică din piatră⁴.

Parohia Ortodoxă din BELIN

Informații mai detaliate privind vechimea și activitatea bisericii din Belin ne oferă preotul I. Florea.

Biserica ortodoxă zidită în anul 1772, a fost clădită pe o suprafață de 84 m.p. într-un singur corp de clădire. În interior are patru despărțituri distincte: altarul, naia pentru bărbați, naia pentru femei și în sfârșit tinda - încăperea de sub turn (clopotniță), care servește de intrare în biserică. La exterior, biserica se deosebește de o casă obișnuită, prin turlă, piul rotunjimca zidului dinspre răsărit, unde se află

altarul, și prin crucea înfiptă deasupra altarului și a clopotei, simbolul mântuirii prin suferință. Biserica n-are pictură, semn evident al sărăciei bănești și materiale a credincioșilor.

Terenul pe care s-a zidit biserica veche, școala confesională, casa parohială, cimitirul, locul arător de 400 stj. precum și 16 jug. pădure compozesorat, au fost cumpărate în parte prin contribuția și jertfa credincioșilor iar parte din ele sunt donații ale creștinilor damici.

Până în anul 1928, parohia ortodoxă nu avea alte imobile și pământuri decât cele amintite. Prin reforma agrară din 1928, biserica și parohia a fost improprietărită cu o suprafață de 42 jug.arabil, fâneață și neproductiv, la o depărtare de 5 km. de comună.

În anul 1936, la inițiativa preotului N. Beldea, s-a început zidirea bisericii noi în stil ortodox, pe locul unde fusese școala confesională, cu contribuția și jertfele credincioșilor, precum și cu ajutor din partea statului.

În timpul ocupației maghiare și în timpul războiului de eliberare al Ardealului (1940 - 1944), biserica, încă neterminată, a suferit avarii și furturi de materiale.

Abia în anul 1948, prin munca și obolul bănesc benevol al credincioșilor și cu oarecare ajutoare din partea statului, biserica a putut fi terminată și sfințită.

Casa parohială cu trei odăi a fost construită din lemn, în anul 1888. La aceasta, în decursul timpului s-a adăugat un șopru, o bucătărie de cărămidă, un grajd și o fântână.

În statisticile din perioada 1930 - 1940, rezultă că numărul credincioșilor din parohia ortodoxă era în continuă creștere, ajungând la un număr de 900 suflete.

Sub scutul bisericii ortodoxe, a funcționat școala confesională românească ortodoxă, din anul 1839 și până în anul 1922, când s-a înființat școala elementară de stat. Școala era sub directa supraveghere a preotului paroh, studiul principal fiind învățarea religiei.

Preotul ortodox era animatorul tuturor inițiativelor pentru un trai mai bun al credincioșilor, era învățător și medic sufleteș și trupesc, gospodar și apărător al dreptății. În cazuri de foamete, de secetă, de nenorociri, el era prim apărător și organizator al înlăturării acestora. El era părinte pentru toți credincioșii parohiei, prin exemplu, prin faptă, prin cuvânt, prin gând, prin suferințe, prin nădejdi și bucurii. El se deosebea de credincioși prin faptul că posedea mai multă știință de carte, prin ținuta morală, prin barbă sau prin haina preotească, dar nu printr-un trai mai bun și îmbelșugat. Referitor la retribuirea preotului, aceasta s-a făcut din contribuția credincioșilor până în anul 1924, când

a devenit salariat al statului. În cadrul activității pastorale, acesta activa în societăți culturale, filantropice și cu asociații religioase, componente ale parohiei.

Prin ocupația maghiară a Ardealului de Nord în anul 1940-1944, parohia s-a dezorganizat din cauza lipsei de preot. Parte din credincioși s-a refugiat din comună, și o însemnată parte a trecut la alte religii. Între care majoritatea la religia reformată. După eliberarea Ardealului, procesul de revenire și de refacere a început din nou în parohia ortodoxă. Totuși parohia nu a ajuns să aibă încă numărul de suflete din 1940. Astăzi (1949), parohia ortodoxă din Belin are un număr de 776 suflete.

În baza scriptelor, dăm în cele ce urmează tabloul succesiunii preoților din parohia ortodoxă: Ioan Bucșa (1859-1854), Ieremia Neagovitz (1854-1855), Hristofor Dogariu (1855-1860), Iosif Bucșa (1860-1861), Alexe Bucșa (1861-1896), Ioan Bucșa (1896-1901), Ioan Sângeorzan (1901-1927), Ioan Modroiu (1927-1932), Nicodim Belea (1933-1936), Gheorghe Iacob (1937-1940 și 1944-1945), Ioan Florea (1945-1949)⁵.

Parohia Ortodoxă ORMENIȘ

Familiiile ortodoxe și-au avut biserica lor, care azi nu mai există, dar care era din lemn, acoperită cu șindrilă. În locul ei, în anul 1896, s-a zidit altă biserică care există și astăzi. De la biserica veche a rămas un clopot, care poartă inscripționat anul 1773.

În ce privește inscripțiile de pe morminte, acestea poartă data de 1819, 1821, 1848, și de atunci încolo.

Icoanele vechi deținute datează din 10 iunie 1821, iar cărțile de ritual sunt de la 1806.

Matricolele parohiale existente sunt de la 29 august 1940, cele mai vechi fiind distruse.

Privitor la numărul sufletelor ortodoxe, acesta se situa între 700 și 732, majoritatea credincioșilor având sub 3 Ha, și peste jumătate din numărul familiilor fiind fără avere, muncitori la căile ferate și cu ziua, fapt ce denotă starea precară a credincioșilor ortodocși.

Despre starea bisericii aflăm că e la fel de săracă, neavând decât un teren sub 3 Ha, pe deal, de calitate foarte slabă⁶.

Din cuprinsul acestor relatări reiese clar existența bisericii ortodoxe din timpuri îndepărtate pe actualul teritoriu al județului Covasna - zona Baraolt, existență probată de altfel și prin prezenta bisericilor și cimitirelor ortodoxe.

Note

1. Arhivele Naționale Covasna - fond: Pretura plășii Baraolt, u.a. nr. 77/1949, p. 1;
2. Ibidem, p. 2-38;
3. Ibidem, p. 30;

4. Ibidem, p. 31.
5. Ibidem, p. 28-29;
6. Ibidem, p. 27;

Résumé

Mentions documentaires concernant l'histoire des quelques Eglises Orthodoxes de la zone Baraolt

Pour connaître la vie des roumaines de notre region, d'une grande importance sont toutes les informations, spécialement les informations ecclésiastiques, dont nous en avons reçu par l'entremise de toutes sortes des documents de la région des sièges des Szeklers.

L'ouvrage concerne les relations des quelques prêtres de la region Trois Sièges (la zone Baraolt-les villages Aita Mare, Aita Seacă, Belin et Omeniș). Quoique les relations sont récentes (de 1949), elles sont cependant une temoignage rélevante vis-à-vis de presence des roumaines dans ces regions, partout regnant la memoire d'eglises en bois des orthodoxes.

Cristian Crișan

Arhivist, Direcția județeană Covasna a Arhivelor Naționale
Sf. Gheorghe, Piața Libertății, nr. 7
Tel. 067/311090, int. 223

Parohia ortodoxă română - Ornicus

Sunt istoric.

Parohia ortodoxă română din Ornicus își are vechimea dovedită cu rugămintea satului.

Terenurile din împrejurimi într'un timp au devenit proprietatea principelui Transilvaniei Răscălaș pe la anul 1640. Acest principe și-a avut casele de vânătoare din Ornicus în locul unde azi se află clădirea primăriei; proprietatea locuinței lui fostul notar Roduș, Ioan și locul solii primare.

Starea materială a credincioșilor e slabă cea mai mare majoritate e sub trei hectare și peste jumătate din numărul familiilor sunt fără avere, muncitor la c.f.r. și cu puca -

Proseria la fel e părăsă mărind proprietăți decât un teren sub 3 hectare pe deal calitate foarte slabă. —

Ornicus la 9 Martie 1949

Ștefan Iancu